

**Pasarét, 2015. március 6.
(péntek)**

Prof. Szűcs Ferenc ny. teológiai tanár

VILÁG-EGYETEMI ELŐADÁSOK
www.refpasaret.hu

SZOMBAT? ÚRNAPJA? MUNKASZÜNETI NAP?

Kedves testvérek!

Köszönöm a meghívást és a bizalmat erre az előadásra.

A téma három kérdés, ami tulajdonképpen egy kérdés: hogyan értsük a szombatot, az Úr napját. Munkaszüneti nap ez vagy több ennél.

Témánk a tíz ige egyike, amely a Szentírásnak két helyén olvasható: a 2Móz 20,1-17 és 5Móz 5,6-31 versekben. Tulajdonképpen érdekes dolog, hogy tíz igét mondtam és nem tíz parancsolatot, hiszen bármennyire meglepő a Tízparancsolat kifejezés, nincs a Bibliában. Tíz igeként olvassuk a 2Móz 34,18-ban.

Tulajdonképpen azt mondhatjuk, hogy egy újszövetségi igével való kombinációból jött létre az Újszövetségben ez a Tízparancsolat elnevezés. Tudniillik a Mt 19-ben, ahol a gazdag ifjú történetét olvassuk, Jézus azt mondja: a gazdag ifjúnak: a parancsolatokat tudod, és itt a második kőtábla parancsolatait sorolja fel: ne lop, ne paráználkodj, ne ölj stb. Tehát a parancsolatok, és a tíz ige adja ki a Tízparancsolatot.

Még előljáróban azt kell megemlítenünk, hogy mivel ez a tíz ige nincs megszámozva, ezért ennek a két kőtáblára rendezése az egyháztörténet során alakult ki. Ennek nincs különösebb jelentősége a számozásnak, mert a szöveg lényegében ugyanaz mindenfelekezetenél.

Azért van mégis jelentősége, hogy az ökumenikus szóhasználatban a különböző felekezeteknél eltérnek a számozások és ezért jobb, hogy ha nem számokat emlegetünk, mert zavart okozhat, hanem magát a parancsolatot.

Az V. században Augusztinusz Ágoston egyházatya a két kőtáblára a szent számoknak a figyelembevételével rendezte el a parancsolatokat, és a nyugati

egyházban, tehát a latin egyházban ez az elrendezés vált általánossá. Egy kicsit elcsúszott ott a szám. Az első kőtáblára az első három parancsolatot helyezte, majd a negyediktől a tizedikig a hét parancsolatot a másokra. A három a szent szám volt a Szentháromság szimbolikus szent száma, a hét pedig szintén az isteni teljességnek a száma. Erre majd külön még ki fogunk a negyedik parancsolat kapcsán is térni.

A kálvini reformáció elsősorban a keleti, tehát a görög nyelvű egyháznak a felosztását vette alapul. Annál is inkább, mert a két tilalmat különösen fontosnak tartotta, és ezt a második parancsolatként értelmezte: Ne csinálj magadnak faragott képet. Az, amiről beszélünk: a szombat megszentelése, az a mi számozásunk szerint a negyedik parancsolat.

Ahogy említettem is, a számozásnak nem kell tulajdonítani túl nagy jelentőséget. Ez pusztán csak a párbeszédben az ökumenikus szóhasználatban kap némi jelentőséget.

Ahogy említettem, két helyen fordul elő a Tízparancsolat a 2Móz 20,1-17-ben és az 5Móz 5,6-21-ben. Az első tulajdonképpen a leghosszabb parancsolat a 2Móz 20,8-ban 8-11-ig olvasható. Emlékezzél meg a nyugalom napjáról, a szombat napjáról és szentelt meg azt. 6 napon át dolgozz és végezz minden munkádat, de a 7. nap a te Istenednek, az Úrnak nyugalom napja, semmi munkát ne végezz azon se te, se fiad, se lányod, se szolgád, se szolgálód, se állatod, se a kapuidon belül tartózkodó jövevények. Isten 6 nap alatt alkotta meg az Úr az eget, a Földet és a tengert és mindent azokban van. A 7. napon pedig megpihent. Azért megáldotta és megszentelte az Úr a nyugalom napját.

Ahogy említettem is, tulajdonképpen a tíz ige közül ez a leghosszabb és ezért már korán kialakult, különösen a zsidóságban, hogy ez a legfontosabb parancsolat, amit Isten ilyen hosszan magyarázott. Ez a magyarázat tehát a 2Móz 20-ban egyértelműen a teremtés rendjéhez köti a szombatnak a megszentelését. Azért különleges idő a szombat, mert a teremtés azzal végződik, hogy Isten a maga nyugalomával teljesíti be a teremtés művét.

A világ immár a szombattal együtt a megáldott és megszentelt idővel együtt létezik. Ez nem azt jelenti, hogy Isten megnyugodott a munkájától, kivonult a világtól, mint ahogy ezt a felvilágosodás után a deisták mondták, talán ismerős Madách Imrének az Ember tragédiájából ez a mondat: be van fejezve a nagy mű, a gép forog, az alkotó pihen. Évmilliókig eljár tengerén, nem arról van szó, hogy Isten kivonult a világból, hanem arról, hogy Isten az Ő áldó jelenlétével a megáldott és megszentelt idővel veszi körül az emberi élet idejét, a munkának az idejét.

Többen felfedezték már, hogy a teremtéstörténetben egyedül a 7. napon nem olvasunk arról, hogy lett este és lett reggel. Mindennap estével kezdődik ez a zsidó időszámításnak a rendje. Az este tulajdonképpen már a következő naphoz tartozik. Éppen ezért a vacsora is, amikor vacsoráról olvasunk, ott mindig hozzá kell

gondolni azt, hogy az már a következő napra való előkészület. Ebből arra a következtetésre is juthattak, hogy ez a nap különleges nap, mert a véges időből kiemelkedik. Tulajdonképpen az isteni örökkévalóság irányába nyitott idő ez. Nem véletlen, hogy Isten ezt áldotta és szentelte meg, vagyis azt a véges időt, amiben mi élünk, és amiben a munkánk folyik, egy másik idődimenzió zárja közbe. Ez az isteni idő a megáldott idő.

Tulajdonképpen azt is mondhatnánk, hogy két szombat zárja közbe a 6 napi munka világát. Ezért nagyon fontos ennek a parancsolatnak az idői szerkezete, ha megfigyeltük. Nem azzal kezdődik, hogy 6 napon át becsületesen dolgozzák, a 7. napon megérdemled a pihenést. Nem ilyen szerkezetben olvassuk ezt, hanem azt olvassuk, hogy emlékezz meg a megáldott időről, és te magad is szenteld meg azt. Mindjárt látjuk ennek a jelentőségét.

A megszentelni vagy odaszentelni szóra is érdemes néhány pillanatig odafigyelni. Tudniillik a Biblia nyelvén ez a résznek és az egésznek az összetartozását is kifejezi szakszóval (parpotótó?), tehát a rész mindig az egészre vonatkozik.

Amikor pl. a szent kenyerek asztalára mindennap oda kellett tenni a megszentelt kenyeret a szent sátorban, illetve később a templomban, ez a megszentelt rész jelképezte, hogy az egész kenyérkérdés Istenhez tartozik. Nemcsak az, amit odaszenteltek, tehát ez egyfajta jelképes cselekedet volt, hogy tőle kaptuk, és neki köszönhetjük a mindennapi kenyeret.

Ugyanígy az időből odaszentelt rész is tulajdonképpen azt jelenti, hogy az egész idő Istené, és amikor megszentelünk egy részt ebből, akkor tulajdonképpen azt valljuk, hogy ez a fizikai lét valójában az örökkévalóságnak van alávetve. Érdekes az is, hogy a szentnek, a szentségesnek van egy elhatároló értelemben is a Bibliában.

Gondoljunk arra, hogy Mózesnek azt mondja Isten: szent ez a hely, ne gyere közelebb, vagy Ézsaiásnál, amikor azt olvassuk: hallja a szeráfok énekét: szent, szent a seregek ura, akkor megrémül. Azt mondja tisztátalan ajkú vagyok és el fogok veszni. Tehát a szentségnek van egy visszatartó ereje. Itt nem erről olvasunk. Pontosan azt olvassuk, hogy a szent tulajdonképpen részesít a maga szentségében. Isten részesít a maga szentségében, amikor azt mondja: szenteld meg ezt a napod. Részt ad nekünk a megáldott időből. Ezért lehet tulajdonképpen a 2Móz 20 alapján a szombatot, a 7. napot az egész teremtettség ünnepének nevezni. Egyúttal azt a helytelen gondolkodást is korrigálja, hogy az életet fel lehet osztani egy szent és egy profán területre.

Ez gyakori vita az emberek között, hogy vannak szent idők, akkor másképp viselkedünk és vannak a hétköznapok. Itt nem erről van, hanem arról, hogy a szent időből lépünk ki a munka területére. Az Istennek szentelt időből kezdődik a munka és éppen ezért lehet a 6 napi munka is tulajdonképpen kreatív teremtő tevékenység. A munkát a szombat a megáldott idő felől értelmezzük. Ez nemcsak az ünnepnapot értelmezi, hanem a munkát, a hétköznapokat is.

Méginkább kiderül ez, ha megnézzük a Teremtés történetet, hogy Isten nem kényszerül robotnak szánta a munkát. Tudjuk, hogy a fáradtság a bűneset miatt kapcsolódik a munkához. Isten nem úgy teremtett bennünket, hogy a munka fárasztó legyen, az orcánk verejtékével való munka már éppen a meghasonlás, amikor nem teremtő módon veszünk részt a világ életében. Hiszen az Édenkerti mandátum az 1Móz 2,15 azt mondja: Isten a kertbe helyezte az embert, hogy művelje és őrizze azt. Kettős feladat: művelni, ebből származik a műveltség szavunk is. Igaz a Bibliát nem latinul írták, de a kóli, ? kultúra tulajdonképpen az ember nem készen kapja a világot, hanem kultúrát teremt benne. Ehhez hozzátartozik egyfajta felelősség is, hogy őrizze — szokták mondani, most az ökológiai krízis idején. Egyik jól ikerült, a művelés, az őrzés sokkal kevésbé. Vagyis nem korlátlan kizsákmányolásra kapja az ember a teremtett világot, hanem az Isten által adott teremtettségben, az adottsággal jól gazdaként kellene élnie.

Ezért a szombat törvényhez nem itt a 2Móz 20-ban, de egyéb helyeken hozzá tartozik itt is az állatvilágnak a megpihentetése, sőt a termőföldnek a megpihentetése is. Tágabb értelemben azt mondhatjuk, hogy ennek a parancsolatnak ma nagyon komoly ökológiai teremtés-védelmi kitekintése is van.

Egy kicsit mintha el is késtünk volna már az őréssel, de erre majd ki fogok térni.

Most az idő bibliai ritmusa tehát az 1+6 a 7, az isteni teljesség. Ezért mondom, mert a szombattal kezdtünk, hogy erről emlékezz meg. Ezért lesz az isteni teljességnek a szimbolikus száma tulajdonképpen a 7 szám. A Jelenések könyvében sokszor előfordul ez: Istennek a hét lelke, stb., és nem véletlenül jelzi ugyancsak a Jelenések könyve az Antikrisztus számát 666-tal. Amelyik jellemzően nem osztható 7-tel, vagyis ebbe a munka végtelenített kizsákmányolását is beleérthetjük, amelyikben nincs a 7 szám, az isteni teljesség, a szentség, hanem egy robot van újra és újra kezdjük. Ebbe van benne az embernek az önkizsákmányos jelentősége is. Nem véletlenül beszél a modern világ munkamániáról. Amelyik a alkoholizmushoz hasonló függőségre utal.

Ezért ennek a parancsolatnak van egy erőteljes társadalometikai, szociáletikai jelentése is, és ez különösképpen a másik bibliai helyen, az 5Móz 5,14-15-ben domborodik ki. Ott nem a teremtés kapcsolódik hozzá, hanem a szolgáltnak és a jövevénynek a megpihentetése, és az emlékeztetés arra, hogy Egyiptomban nem tudta megtartani a szombatot. Hadd pihenjen szolgáló és szolgáló hozzád hasonlóan. Emlékezz arra, hogy szolgáló voltál Egyiptomban, de kihozott onnan Istened, az Úr.

Nem véletlenül nevezik azt a parancsolatot itt az 5Móz 5-be3n a szabadság hitvallásának is. Benne van az, hogy nemcsak neked ad Isten pihenést, hanem te is kénytelen vagy adni másoknak, mert emlékezz arra, hogy Isten cselekedett a teremtésben is, meg a szabadításban is. Isten nem szereti a szolgáltnak, a rabszolgáltnak. Ő adta vissza ennek a népnek a szombatot, ami egyúttal azt is jelenti, hogy a szombatnak van egy közösségi jellege. Ezt csak közösségben lehet megélni igazán. Nem elég, hogy nem dolgozom, hanem ebben a szabadságban, a

munkában való pihenésben részesítem a ház népét, az állatokat, sőt még a jövevényt is.

Összefoglalhatjuk annyiban, hogy a gazdasági érdekek és a haszonszerzés felett, ott van egy másik parancs, egy korlát, a szolidaritásnak és az emberségnek a parancsa.

Érdeemes egy pár mondat erejéig végig gondolni azt, hogy Jézus és a szombat hogyan viszonyultak egymáshoz, hiszen tudjuk, hogy sokszor emiatt ütközött korának a farizeusaival, akik különösképpen úgy gondolkoztak, hogy ha egyszer megtartaná minden izraelita a szombatot, akkor visszajönne a Messiás. Mert mindig valaki megszegte azt. Jézus, tudjuk, hogy sokszor szombaton gyógyított, Ő a szombat Urának is nevezte magát, vagyis Ő leleplezte azt, hogy a szent és az Istennek szentelt az sohasem lehet rigorózus és embertelen. Egy szituációs analógiát említ a Szentírás, mit a kalásztépéskor használt Jézus. A nobi? szentélyben az éhező Dávid bement és a szent kenyerek asztaláról legényeivel együtt ezt elfogyasztja. Mt 12-ben olvasunk róla. 1Sám 21,4-7-re mutat vissza. Vagyis a szent nem játszható ki az éhező vagy éppen bajban levő ember megsegítésével szemben.

A másik példa az, hogy egy embernek, ha beleesik az verembe, akkor nem várjuk meg, hogy elmúljon a szombat, hanem kihúzzuk onnan, hogy ne szenvedjen az állat, akkor az ember ennél még értékesebb. Ez arra a szombatértelmezésre vonatkozik, amely nagyon rigórozósan azt mondta: semmilyen áron nem szabad megszegni.

Érdeemes most megállni, mert a szombat nem embertelen törvény, hanem ahogy Jézus mondja: a szombat van az emberért, amit Isten ajándékkul adott. Sokszor ebből az ajándékból ilyen törvényeskedést csinált az egyház, a mi puritán egyháztörténetünkben lelhető fel hasonló visszaélés. Arra figyelmeztet minket, hogy a kivételeket, azokat a különös eseteket legyünk mérlegeljük. Olyan foglalkozásoknál érdemes ezt végig gondolni, ahol a kenyérkereset a mindennapi élet felülírja a munkaszünet parancsát.

Természetesen a régi szabály itt is érvényes, hogy a visszaélések nem gyengítik az éleést, tehát a visszaélés nem zárja ki azt, hogy helyesen kell érteni ezt a szándékot.

Jézusnak a másik korrekciója (ez a B. pont) a szombattal kapcsolatban az Ő személye maga. Ő a szombatnak is úgy Ura, hogy Ő maga a szombat. Mivel igazolom ezt? A Mt 11,28-ban olvassuk a jól ismert ígét:Jöjjetek énhozzám mindnyájan, akik megfáradtatok és megvagytok terhelve, és megnyugvást adok nektek. Kiemeltem ezeket a szavakat. A magyar szövegből már nem tűnik ki igazán, hogy amikor Jézus a megfáradtakat és a terhelteket magához hívja, akkor a szombatnak egy saját értelmezést ad. Amikor megnyugvást ígér a hozzá érkezőknek, akkor itt a görög anapausa szót használja, ami azért érdekes, mert a latin pausán keresztül mi is ismerjük ezt, hogy mi az, amikor pausa, szünet volt az iskolában.

Jézus anyanyelvén lényegében ez volt a szombat. Sőt ugyanezt a fellélegzést ígéri. Ezt az anapausát azoknak, akik a terhet az Ő igájában hordozzák. Vegyétek magatokra az én igámat, tanuljátok meg tőlem, hogy szelíd vagyok és alázatos szívű, és anapausát, megnyugvást, szombatot találtok a lelketeknek.

Gyökösi Endrétől hallottam gyakran ennek az ígének a magyarázatát. Mindig felhívta a figyelmet arra, hogy az iga az kétszemélyes igavonó eszköz. Vagyis: az a teher, ami már a bűneset után a munkához is hozzájárul az eredménytelenség, a fáradtság, a hiábavalóság, vagy éppen a mindennapi életnek a sokféle terhe és az értelmetlenségek, amiket hordozunk, az Jézusban talál igazán szombatot, anapausát, azaz: fellélegzést, szünetet, új erőt.

Jézus nem azt ígéri a hozzá jövőknek, hogy lehullanak róluk a terhek és minden jó lesz, hanem azt ígéri, hogy vele együtt az Ő igájában át lehet élni a szombat igazi értelmét. Tulajdonképpen a páli ige így válik érthetővé: Mindenre van erőm a Krisztusban, aki engem megerősít.

Azért indokolt ez a magyarázat, mert Jézus messiási küldetésének a legkezdetén tulajdonképpen egy szombat, egy kiterjesztett szombat-törvényt értelméz. Gondoljunk a Lk 4,19-re a názáreti zsinagógában kezében adják Jézusnak az Ézsaiás tekercset. Ott olvassa Ézsaiás prófétát: az Úrnak Lelke van énrajtam, mivel hogy felkent engem az Úr. A vége az: hirdessem az Úr kedves esztendejét.

Mi volt az a kedves esztendő? A 7-szer 7. év, az ún. kürtzengés éve, a 3Móz 25,1-7 szerint néhány verset felolvasok ebből. Számolj azután 7 nyugalom évet, 7 szombat évet, azaz 7x7 esztendőt úgy, hogy a hét nyugalom év ideje 49 esztendő legyen. Ezután jött az 50. jubileumi év. Akkor fúvasd meg a harsogó kürtöt a VII. 10-én országszerte. Szenteljétek meg az 50. esztendőt. És itt következnek majd mit kell ilyenkor tenni. Hirdessetek felszabadulást az ország minden lakosának. Legyen nektek ez örömnép. Hadd jusson hozzá újra mindenki a birtokához. Aki eladósodott, elengedik az adósságát. Hadd térjen vissza mindenki a nemzetségéhez, aki önmagát adta el rabszolgának, az is felszabadult. Örömnép legyen az 50. esztendő. Ne vessetek, és ne arassatok le, a meg nem metszet szőlőt ne szüreteljétek el. Azaz ott kellett hagyni. Ebben is volt szociális gondoskodás, hogy a nincstelenek is legyen. Mert örömnép az, és tartsátok szentnek.

Jézus tehát azt mondja, hogy ma teljesedett be ez az Írás a ti hallásotokra. Vagyis eljött az Isten elengedési ideje. Ezt hirdeti meg Jézus. Figyeljük meg a két ígének az összekapcsolását: Őbenne van a szombat és Ő hirdeti meg a nagy-nagy szombatévet, és az még mindig tart. Aki hisz Jézus Krisztusban, az ma is megtapasztalja ezt nagy felszabadulást.

Zárójelben jegyzem meg: a mi himnuszunkban Kölcsey Ferenc éppen ezt a vígesztendőt kéri az Úrtól, mert kétszeresen elmaradt a történelmi nagy Jóbel év, és tulajdonképpen ez jelentené, hogy megbűnhődte már a nép a múltat jövődőt. Nem azt jelenti, hogy azért engedi el Isten, mert nagyon sokat bűnhődünk, hanem azt jelenti, hogy elmaradt az a történelmi felszabadulás, és a református Kölcsey

azért kéri, hogy Isten szánja meg ezt a népet és adjon nekünk igazán víg esztendőt. De ez a vígság nem a mi vígságunk, hanem azt jelenti Isten jó kedvével tekintsen ránk. Kedv, kedvesség, ugyanabból a szótóból származnak.

Jézus hozta el a kürtzengés évét, és ezzel az egész életet, a szombat ünnepévé, a messiási korszak elkezdésével tette. Innen értjük meg azt, hogy az Újszövetségben különösen a Zsidókhoz írt levélben az Ő visszatéréséhez kapcsolódik az örök szombat, az Isten nyugalomába való bemenetel, a Zsid 4,10-ben olvassuk. Megvan a zsidók szombatjáról a jövődőről.

Ez a magyarázata, hogy az Úr napja, a vasárnap, a hét első napja, magába olvasztotta az Ószövetség szombat-értelmét is. El kell mondani, hogy a korai keresztyénségben párhuzamosan futott a két ünnepnek a megünneplése. A keresztyének kezdetben mind a két napot ünnepelték, különösen a zsidók a szombatot ünnepelték, mint munkaszüneti napot, de a hét első napján összegyűltek vagy korán reggel, vagy késő este — ahogy össze tudtak jönni, és Jézus feltámadására gondoltak. Tehát a nyugalom napja és a feltámadás napja kezdetben párhuzamosan futott, és kezdték ünnepelni a hét első napját, az Úr napjának nevezték a Jelenések könyvében 1,10 olvassuk: János apostol az Úr napján volt ott.

Miért fontos ez a megjelölés? Azért, miközben Efézusban és a többiek összegyülekeztek, ő száműzetésben volt, de Isten őt mennyei istentiszteletben részesítette, vagyis Úr napjában részesítette.

A pogány keresztyének túlsúlyba kerülésével, és különösen a keresztyén császárság megszületésével, egyre jobban egymásba tolódott ez a két nap, és az alapvető kérdés az ApCsel 15,6 óta az volt, hogy vajon meg kell-e ünnepelni minden zsidó ünnepet a keresztyének és minden szokást? Ez nagy vita volt, és inkább abba az irányba mentek, hogy tulajdonképpen az ünnepek meg az ilyen étkezési dolgok vonatkozásában akár maga a körülmetélkedés dolgában is, a keresztyének, a pogány keresztyének legyenek szabadok.

Pál nem azt mondja a Galata levélben, hogy a zsidókat nem kell körülmetélni, nem kell nekik megtartani az ünnepeket, hanem a pogány keresztyénekről veszi le ezt a terhet. Ilyen értelemben, amikor már a keresztyén császárság megszületik 325-ben, döntenek arról, hogy a szombatot felváltja a vasárnap. Természetesen úgy történik ez a változás, hogy a szombatra vonatkozó parancsokat kezdik alkalmazni vasárnapra is. Tulajdonképpen az egész Tízparancsot ilyen formában a keresztyén etika vezérfonala lett. Nemcsak a második kőtábla lett a keresztyén társadalom alapja, hanem az istentiszteletre vonatkozó parancsok is szabályozták az életet, és valójában a két kőtábla egysége két irányt mutatott. Az Isten iránti, az istentisztelet kötelességei is etikai kérdések, és az embertárs iránti kötelességek. Tehát a vertikális és horizontális irány összetartozik az életben. Ezért valójában nagy kérdés, hogy ki szakítható egy-egy parancsot az egészből.

Azt gondolom, hogy amikor Tízparancsolatot emlegetünk, akkor a tizedet emlegessük, az pedig úgy kezdődik: ÉN az Úr vagyok a te Istened. Nagy kérdés, hogy a szekularizált világ vajon tényleg hogyan viszonyul a Tízparancsolathoz.

Tudniillik a Tízparancsolatnak az igei alakjai, nyelvtani formái, különösen a második kőtáblán olyan nyelvtani alakot jelentenek, amelyek általában kijelentő módban szerepelnek. Te nem ölsz, Te nem paráználkodás, Nem lopsz — ezek evidenciák. Nem olyan parancsok, hogy muszáj ezt megtartani, hanem evidencia, hogy megtartod a szombatot, az Úrnak napját.

Természetesen a keresztyéné vált népeknél gondot okozott, hogy nevezzük el a hét napjait. A szombatot sem vette át mindenki a Bibliából. Mi, magyarok szerencsések vagyunk, mert a mi naptárunkban szerepel. A vasárnap elnevezése pedig a legtöbbször a pogány hagyományt őrizte tovább. Tudjuk, hogy az angolszász népeknél, a németeknél, a napkultuszuk a pogány elnevezése maradt meg. A legközelebb talán a vasárnap jelentéséhez a szláv, a feltámadás áll. A mi vasárnapunk sem túlságosan szerencsés, mert ez vásár nap volt, tudjuk, hogy honnan származik. A heti vásárok és a tíz falunként kötelezőnként épített templom és istentisztelet összekapcsolódott. Azt kell mondani: a szekuláris felfogásban újra vásár nappá változott. Éppen most erről folyik a vita.

A kérdés természetesen az, hogy lehet-e állami szabályozással ebben valami rendet teremteni. Talán megbotránkoztató lesz, amit mondok, de az a véleményem, hogy egyházi szempontból nem hiszem, hogy túl sok hozadéka lenne a plázák nyitvatartási megszüntetésének, mert valószínű a templomok ettől nem fognak megtelni. Érvként természetesen felhozható, hogy az ott dolgozó munkásoknak is járna pihenőnap, és sok keresztyén bolti alkalmazott számára ez valóban azt is jelentené, hogy meg tudná szentelni a vasárnapot. Mindamellett hozzá kell tenni, hogy számos szolgáltatásban, folyamatos üzemeltetésű helyeken ez továbbra sem megoldott.

Egy másik pragmatikus érv az, hogy milyen jó, hogy a hivatali élet, a gyárak, a bankok bezárnak — ebből kilóg a plázáknak a világa, mert ott mintha ez az egész nem érintené őket. Ez lehetne valamiféle olyan apró jele annak, hogy a munka végtelenített világában institutionálisan is biztosítani kell egy radikális szünetet, azaz a haszonszerzés végtelenített folyamatát meg lehet szakítani. Mégis valójában úgy látom, hogy a vasárnap megszentelésének újra gondolása tulajdonképpen a keresztyének számára járna legnagyobb haszonnal. Hogyan? Úgy, hogy újra felfedeznénk az ünnepszentelést. Elfelejtettünk ünnepet szentelni. Kikapott az ünnep a szótárunkból. Nem arra gondolok, hogy nincsenek piros betűs napok a naptárban, hanem az, hogy nem tudunk ünnepelni igazán. Mert ez az istentiszteletek újrafelfedezésének az örömeivel járhatna,

Az említett 666 nap taposómalmából itt lehetne igazán kilépni és megkóstolni valamit abból, hogy az idő nem ellenünk dolgozik. A görögöknél a Kronosz, gonosz isten volt, mert felfalta a gyerekeket. Szeretném elhívni a figyelmet arra, hogy az Úr napja a Bibliában kettős jelentésű szó ám! A profétáknál gyakran szerepel az Úr

napja, mint ítéletnap, végső nap, amikor Isten rendet teremt majd ebben a világban. A német legfiatalabb napnak nevezi, de ez a legvégső nap is. Az úr napja vasárnap mindig emlékeztet valami beteljesedésre. Arra, hogy a kezdetben ezzel kezdődik a Biblia, valamerre tart. Az idő nem végtelenbe futó valami, hanem az Isten örökkévalóságába fut. Azaz Isten egy napnak a megszentelésével a mi véges időnk, az Ő örökkévalóságához akarja kapcsolni és így nem a munkaszünet, hanem a kapcsolat a lényege. A sok megfáradt és lelki terhet hordozó ember számára ezt a hívást vetném komolyan: Jöjjetek énhozzám mindnyájan. Nem a munkaszünet a lényeg itt, hanem az, hogy Jézus a mi pausánk, a mi sabbatunk. Ő nem vallásos szabályokat, előírásokat kínál, hanem az Ő igáját, amely gyönyörű és könnyű, mert Ővele köt össze. Nem kell egyedül hordoznunk az életünket. A vasárnapjaink ezt a közösséget erősíthetné meg és adja Isten, hogy ezt is erősítsék meg, mert akkor értjük meg és töltjük be ezt a parancsolatot. A szombat lett az emberért. Ajándék ez a nap, és nem kötelesség. Szabad vele Isten gyermekeinek a szabadságával élni — én így látom ennek a parancsolatnak az értelmét.

Köszönöm a figyelmet, és úgy gondolom, hogy van talán néhány percünk arra, hogy ha valakiben kérdés vagy ellenvetés van, akkor azt feltegye.